

एते गुणाः प्रध्वस्तास्तत्त्वज्ञानेन अदर्शनं गताः संतो न निवर्तते घटा दिवन्न नश्यति किं तुरज्जुर्गादिव द्वाध एवात्र प्रध्वंसपदार्थ इत्यर्थः तत्र हेतुः प्रवृत्तिर्नोपलभ्यते इति निवृत्तस्य हि घटादेः कपालादिरूपेण प्रवृत्तिर्लभ्यते । त्रघटो ध्वस्त इति इहेतुतादृक् प्रवृत्त्यदर्शनाच्च न च्यवनाश एव गुणानां भित्तिः एकैर्मुख्याः अपरे तार्किकाः निवृत्तिः आत्यंतिकी दुःखानां आत्मगुणानां निवृत्तिर्भवतीत्याहुः एवं सांख्यादयोऽपि संसारहेतोर्देन्दुश्च संयोगस्यानादिभावस्यापि नाशमिच्छन्ति ॥ ३ ॥ एवं निवृत्तिबाधपक्षौ संप्रधारय युक्त्या लोभ्ययथामतिनिश्चिनुयात् सिद्धान्तं कुर्यात् एतदनुरोधैव गगर्भशयः जन्मादिलाभोपि बाधपक्षे आध्यासिको निवृत्तिपक्षे तात्त्विक इति ॥ ४ ॥ अनादीति हि शब्दो नित्या नित्ययोर्धर्मिभावात् संप्रसिद्धिद्योतकः उपयनपयन्धर्मो विकरोति हि धर्मिणमिति न्यायेन दुःखादि धर्मिणि विकारिणि नित्यत्वात् संप्रवातघटे यावद्पूना शादर्शनेन आत्मनिर्यावद्दुःखनाश लक्षणमोक्षस्याप्यसंभवाच्च साधीयानयं पक्ष इत्याशयः ॥ ५ ॥ बुद्धिधर्माश्च तादृशः तत्प्रधानं बुद्धिचिंतामयं ध्यायतीव लेलायतीवेत्यादि श्रुतेः दृढं कर्म भेद्यं अनित्यं विद्यावि

प्रध्वस्तान निवर्तते प्रवृत्तिर्नोपलभ्यते ॥ एवमेकैव्यवस्यति निवृत्तिरिति चापरे ॥ ३ ॥ उभयं संप्रधार्यैतदध्यवस्येद्यथामति ॥ अनेनैव विधानेन भवेद्गगर्भशयो महा न ॥ ४ ॥ अनादिनिधनोत्थात्मा तंबुद्ध्या विचरेन्नरः ॥ अक्रुध्यन्न प्रहृष्यंश्च नित्यं विगतमत्सरः ॥ ५ ॥ इत्येवं हृदयग्रंथि बुद्धिचिंतामयं दृढं ॥ अनित्यं सुखमासीत् अशोचंश्चिन्तन्न संशयः ॥ ६ ॥ ताम्येयुः प्रच्युताः पृथ्व्या यथा पूर्णानदी नराः ॥ अवगाढा ह्यविद्वांसो विद्वि लोका मिमंतथा ॥ ७ ॥ न तु ताम्यतिवैविद्यान्स्थले चरति तत्त्ववित् ॥ एवं यो विंदते त्मानं केवलं ज्ञानमात्मनः ॥ ८ ॥ एवं बुद्ध्वानरः सर्वभूतानां मागतिं गतिं ॥ समवेक्ष्य च वैषम्यं लभते शममुत्तमं ॥ ९ ॥ एतद्द्वैजन्म सामर्थ्यं ब्राह्मणस्य विशेषतः ॥ आत्मज्ञानं शमश्चैव पर्याप्तं तत्परायणं ॥ १० ॥ एतद्बुद्ध्वा भवेच्छुद्धः किमन्यद्बुद्धलक्षणं ॥ विज्ञायैतद्बुद्धिमुच्यते कुरुत्यामनीषिणः ॥ ११ ॥ न भवति विदुषां महद्भयं यदविदुषां सुमहद्भयं परत्र ॥ न हि गतिरधिका स्तिकस्य चिद्भवति हि या विदुषः सनातनी ॥ १२ ॥ लोकमातुरमसूयते जनस्तत्तदेव च निरीक्ष्य शोचते ॥ तत्र पश्य कुशलान शोचतो ये विदुस्तदुभयं कृताकृतं ॥ १३ ॥

नाशं छित्वेति शेषः ॥ ६ ॥ पृथ्व्याः सकाशान्दीं प्रतिच्युता अविद्वांसस्तरेण विद्याहीना उन्मज्जन निमज्जने स्ताम्येयुः क्षिश्येयुः ॥ ७ ॥ सार्धं श्लोकेन दृष्टान्तमुक्त्वा दार्ष्टान्तिकमाहार्धेन एवमिति आत्मनः स्वस्य आत्मानं प्रत्यंचंतस्य स्वस्वरूपलक्षणं केवलं ज्ञानमिति शुद्धचिन्मात्रमित्यर्थः ॥ ८ ॥ शमं सुखं ॥ ९ ॥ जन्मसामर्थ्यं लब्धजन्मनो यथोक्ताचारवतो वश्यं भावीत्यर्थः पर्याप्तं पूर्णं परायणं मोक्षप्रापकं ॥ १० ॥ शुद्धः पुण्यपापहीनः ॥ ११ ॥ भयं अधःपातजं या विदुषो गतिस्ततो धिका कस्य चिद्भवति निर्नास्ति ॥ १२ ॥ लोक्यत इति लोको भोग्यं कुर्यादिति मातुरं दोषाकृतं जनः असूयते दोषेण पश्यति भोगवैकल्यात् तथात न्तेव लोकस्यानुरत्वं निरीक्ष्य शोचते च तत्रेति बुद्धा बुद्धयोर्बह्वैलक्षण्यमित्यर्थः येषु रुपास्तदुभयं शोकाशोकरूपं कृताकृतं क्रमेण आरोपितानां रोपितमिति विदुस्तदुक्ता इत्यर्थः ॥ १३ ॥